

Γνωμοδότηση του Συλλόγου Ελλήνων Μηχανικών Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης για το σχέδιο ΚΥΑ του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Υδατοκαλλιέργειες

Ο Σύλλογος Ελλήνων Μηχανικών Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΣΕΜΠΧΠΑ), συμμετέχοντας στη δημόσια διαβούλευση για το σχέδιο ΚΥΑ του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Υδατοκαλλιέργειες, συνέστησε σχετική ομάδα εργασίας η οποία προέβη στην αποτίμησή του και σας υποβάλλει τις παρατηρήσεις του τόσο επί της αρχής όσο και επί του περιεχομένου του.

Οι όποιες παρατηρήσεις / προτάσεις μας αποσκοπούν στη βελτίωση του περιεχομένου του Σχεδίου ΚΥΑ και στο πνεύμα αυτό θεωρούμε σκόπιμη τη συμμετοχή μας στο Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, ως το επιστημονικό όργανο της πλέον αρμόδιας ειδικότητας, αυτής του Μηχανικού Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Επιπλέον, ο Σύλλογος παραμένει στη διάθεση σας για περαιτέρω συνεργασία ως προς τα γενικά θέματα που αναφέρονται στο παρόν κείμενο αλλά και ως προς ειδικότερα θέματα για την ισόρροπη χωρική οργάνωση και αειφόρο ανάπτυξη του κλάδου των υδατοκαλλιεργειών.

ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Η σύνταξη ενός Ειδικού Πλαισίου για τις Υδατοκαλλιέργειες θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένα βήμα για τη συμπλήρωση του χωροταξικού σχεδιασμού της χώρας με κατευθύνσεις για την ορθολογική οργάνωση και ανάπτυξη ενός κλάδου παραγωγικής δραστηριότητας εθνικής σημασίας, καθώς οι υδατοκαλλιέργειες αποτελούν ένα δυναμικό κλάδο της ελληνικής οικονομίας που λόγω του εξαγωγικού, κατά βάση, χαρακτήρα του συμβάλλει *«ουσιαστικά στο ισοζύγιο πληρωμών της χώρας, ενώ τα προϊόντα του κυριαρχούν στην Ευρωπαϊκή αγορά και όχι μόνο»*.

Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη ότι:

- α) στον ελληνικό θαλάσσιο χώρο υφίσταται/αναπτύσσεται μεγάλος αριθμός χρήσεων/δραστηριοτήτων πέραν των υδατοκαλλιεργειών, όπως: ναυσιπλοΐα (θαλάσσιοι διάδρομοι), ζώνες λιμένων, αλιεία (αλιευτικές ζώνες), θαλάσσια οικοσυστήματα, περιβαλλοντικά πάρκα, ενάλιες αρχαιότητες, καταδυτικός και θαλάσσιος τουρισμός και ζώνες διέλευσης αγωγών. Σε αυτές προστίθενται και άλλες λόγω των νέων απαιτήσεων/αναγκών και δεδομένων όπως υπεράκτια πάρκα ανεμογεννητριών¹ και εγκαταστάσεις άντλησης υδρογονανθράκων²,
- β) ο θαλάσσιος χώρος αποτελεί «ειδική» περίπτωση χώρου πρωταρχικής σημασίας για τη χώρα (εθνικής και οικονομικής) με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (φυσικά, οικολογικά,

¹ Ήδη το ΥΠΕΚΑ έχει προβλέψει τη δημιουργία πέντε (5) υπεράκτιων πάρκων ανεμογεννητριών.

² Πρόσφατα παρουσιάστηκαν χάρτες του Ιονίου Πελάγους, σε θαλάσσιες περιοχές του οποίου θα ξεκινήσουν οι έρευνες και εν τέλει η εκμετάλλευση, μέσω υπεράκτιων εγκαταστάσεων, υδρογονανθράκων.

πλουτοπαραγωγικά κ.ά.) και ευαισθησία, ο οποίος χρήζει προστασίας και ορθολογικής αξιοποίησης,

- γ) τόσο σε διεθνές όσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι προσπάθειες για τη ρύθμιση των δραστηριοτήτων και την προστασία του θαλάσσιου χώρου έχουν ξεκινήσει εδώ και πολλά χρόνια. Πολλές χώρες διαθέτουν θαλάσσια χωροταξικά σχέδια, μέσα από τα οποία ρυθμίζονται και θέματα που αφορούν στις υδατοκαλλιέργειες με ολοκληρωμένο τρόπο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση από το 2005-2006 έχει ξεκινήσει τη σχετική επεξεργασία κειμένων πολιτικής για το θέμα, στο πλαίσιο της οποίας εκδόθηκε η Οδηγία 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Ιουνίου 2008 με τίτλο «Θαλάσσια στρατηγική για την προστασία και διαχείριση των θαλάσσιων υδάτων». Η Οδηγία αυτή «αποτελεί τον περιβαλλοντικό πυλώνα της μελλοντικής θαλάσσιας πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης», όπως επεσήμανε και το ΥΠΕΚΑ όταν έθεσε σε δημόσια διαβούλευση το Δεκέμβριο του 2010 το Σχέδιο Νόμου «Θαλάσσια στρατηγική για την προστασία και διαχείριση των θαλάσσιων υδάτων – Εναρμόνιση με την οδηγία 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Ιουνίου 2008». Ωστόσο, η εν λόγω οδηγία δεν αναφέρεται πουθενά στα «Έχοντας υπόψη» του υπό διαβούλευση σχεδίου ΚΥΑ του Ειδικού Πλαισίου για τις Υδατοκαλλιέργειες και δε φαίνεται να λαμβάνεται επί της ουσίας υπόψη,
- δ) κατά καιρούς τόσο από την ηγεσία του ΥΠΕΚΑ όσο και από απαντήσεις σε ερωτήσεις βουλευτών αλλά και άλλα σχετικά έγγραφα, έχει διατυπωθεί η ανάγκη για θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, ως βασική προϋπόθεση για τη ρύθμιση και προστασία του θαλάσσιου χώρου,
- ε) το ΥΠΕΚΑ είχε δεσμευτεί για την καταρχήν προώθηση του Ειδικού Πλαισίου για τον Παράκτιο και Νησιωτικό Χώρο, που περιλαμβάνει ένα σημαντικό και κρίσιμο τμήμα του θαλάσσιου χώρου, το οποίο σχετίζεται άμεσα με τις υδατοκαλλιέργειες αλλά και με άλλες χρήσεις όπως ο τουρισμός/αναψυχή, βιομηχανικές δραστηριότητες που απαιτούν από τη φύση τους θαλάσσιο μέτωπο³ κ.ά.,

ο ΣΕΜΠΧΠΑ θεωρεί ότι είναι αναγκαία η ολοκληρωμένη προσέγγιση του θαλάσσιου χώρου μέσω της προώθησης του αντίστοιχου Ειδικού Πλαισίου για το Θαλάσσιο Χώρο και όχι μέσω αποσπασματικών προσπαθειών όπως αυτή για τις υδατοκαλλιέργειες που αναφέρεται και εξετάζει ένα μόνο τμήμα του όπως και των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα σε αυτόν.

Εξ' ορισμού, το Ειδικό Πλαίσιο των Υδατοκαλλιεργειών έχει ως βάση αναφοράς τους ιχθυοκλωβούς και τις συνοδευτικές εγκαταστάσεις και όχι τις δεκάδες λειτουργίες που λαμβάνουν χώρα στη θάλασσα. Σύμφωνα με το άρθρο 1 ο σκοπός του περιορίζεται στην: «*παροχή κατευθύνσεων, κανόνων και κριτηρίων για τη χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του κλάδου (των υδατοκαλλιεργειών) στον ελληνικό χώρο και των αναγκαίων προς τούτο υποδομών, με στόχο τη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανταγωνιστικότητας του κλάδου*».

³ Σημειώνεται ότι ένα Σχέδιο Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τον Παράκτιο και Νησιωτικό Χώρο είχε εγκριθεί από το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης επί Υπουργίας κας Β. Παπανδρέου, χωρίς όμως να θεσμοθετηθεί, ενώ επί Υπουργίας κου Γ. Σουφλιά, δημοσιοποιήθηκε ένα μήνα πριν τις εκλογές ένα νέο τροποποιημένο Σχέδιο για τον Παράκτιο Χώρο το οποίο τελικά δεν προωθήθηκε από την παρούσα ηγεσία.

Ωστόσο ο θαλάσσιος χώρος αποτελεί μια πολυσύνθετη και ευαίσθητη χωρική ενότητα η οποία απαιτεί προσεκτικό και ολοκληρωμένο σχεδιασμό αλλά μέχρι στιγμής δε διέπεται από ένα ολοκληρωμένο σχέδιο ανάπτυξης και προστασίας, με μόνη εξαίρεση τα δύο Εθνικά Θαλάσσια Πάρκα των Βορείων Σποράδων και της Ζακύνθου σε τοπικό επίπεδο.

Η μάλλον αποσπασματική προώθηση του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τις Υδατοκαλλιέργειες ενέχει κινδύνους. Η μη ενιαία/ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του θαλάσσιου χώρου ενδέχεται να οδηγήσει σε λανθασμένες προσεγγίσεις, να δημιουργήσει συγκρούσεις (*conflicts*) και τελικά αδυναμία εφαρμογής του Ειδικού Πλαισίου, ειδικότερα όταν το ελληνικό κράτος «αναγκαστεί» υπό τις ευρωπαϊκές επιταγές να υλοποιήσει έναν ολοκληρωμένο θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό με προβλέψεις για τον παράκτιο και νησιωτικό χώρο.

Άλλωστε, αντίστοιχα προβλήματα αδυναμίας εφαρμογής, αντιφάσεων και συγκρούσεων μεταξύ των προβλέψεων του σχεδιασμού έχει ήδη αντιμετωπίσει η χώρα, όταν αντί να προηγηθεί η θεσμοθέτηση του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο) προωθήθηκαν και θεσμοθετήθηκαν πρώτα από όλα το Ειδικό Πλαίσιο για τις Φυλακές και στη συνέχεια τα 12 Περιφερειακά Πλαίσια (πλην της Αττικής). Δώδεκα (12) Περιφερειακά Πλαίσια που παρουσιάζουν διαφορές μεταξύ τους και ελλείψεις και που άλλοτε ρυθμίζουν θέματα και άλλοτε τα αγνοούν. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ενώ σε κάποια Πλαίσια περιέχονται προβλέψεις για τον κλάδο των υδατοκαλλιεργειών (έστω και επιδερμικά), σε κάποια άλλα ο κλάδος αγνοείται πλήρως αν και υφίστανται τέτοιου είδους δραστηριότητες στην οικεία Περιφέρεια.

Ο θαλάσσιος χώρος για την Ελλάδα είναι πολύτιμος και εξαιρετικά ευαίσθητος και δεν μπορεί να σχεδιαστεί, σε εθνικό επίπεδο, με βάση μόνο τις υδατοκαλλιέργειες. Ως εκ τούτου κρίνεται απαραίτητη η καταρχήν προώθηση ενός Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για το σύνολο του Θαλάσσιου Χώρου.

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Α. Έχοντας υπόψη - Εκτιμώντας

1. Το σχέδιο ΚΥΑ, όπως αναφέρθηκε ήδη, δεν συμπεριλαμβάνει στα «Έχοντας υπόψη» την Οδηγία 2008/56 των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για τη θαλάσσια στρατηγική, ενώ οι προβλέψεις της θα έπρεπε να είναι ενσωματωμένες και κυρίως εξειδικευμένες στο Ειδικό Πλαίσιο για τις Υδατοκαλλιέργειες.

Αντίστοιχα, δε γίνεται λόγος και δε λαμβάνονται υπόψη άλλα κείμενα της Ε.Ε., όπως η Θεματική Ναυτιλιακή Στρατηγική (Maritime Thematic Strategy), η Πράσινη Βίβλος με τους βασικούς άξονες της ευρωπαϊκής πολιτικής για τις θάλασσες και τους ωκεανούς (2006), οι ανακοινώσεις της Επιτροπής «Κατευθυντήριες γραμμές για μια ενοποιημένη προσέγγιση της θαλάσσιας πολιτικής: προς την υιοθέτηση βέλτιστων πρακτικών όσον αφορά την ενοποιημένη θαλάσσια διακυβέρνηση και τη διαβούλευση των ενδιαφερόμενων φορέων (COM (2008)0395)» κ.ά. Παράλληλα δεν αναφέρονται βασικά θεσμικά κείμενα, κώδικες και κανονισμοί που αφορούν τις θάλασσες και που εκδίδονται από τον Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό, τον μοναδικό Οργανισμό που πάνω

από 50 χρόνια ρυθμίζει τα θέματα που αφορούν, μεταξύ άλλων, στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

2. Τα 31 σημεία που περιλαμβάνονται στην παράγραφο «Εκτιμώντας» αφορούν αυτόν καθεαυτόν τον κλάδο των υδατοκαλλιεργειών δηλαδή τα χαρακτηριστικά του, τη δυναμική του στην ευρωπαϊκή αγορά, τα βασικά ήδη εκτροφής, τη δυνατότητα συνύπαρξής του με τις περιοχές NATURA, τις λιμναίες υδατοκαλλιέργειες κ.ά. Ωστόσο δεν υπάρχει καμιά αναφορά στα περιβαλλοντικά προβλήματα που προκαλούν, γεγονός που έχει αποδειχθεί από μεγάλο αριθμό επιστημονικών μελετών, ούτε καν η εκτίμηση ότι οι υδατοκαλλιέργειες, τουλάχιστον όπως λειτουργούν έως σήμερα στη χώρα είναι σε πολλές περιπτώσεις πηγή υποβάθμισης του περιβάλλοντος και του τοπίου⁴.

Παράλληλα πραγματοποιείται μια μάλλον επιφανειακή αναφορά στην ανάγκη συμπληρωματικότητας του κλάδου των υδατοκαλλιεργειών με τους άλλους τομείς παραγωγής και της αρμονικής συνύπαρξης με τις άλλες δραστηριότητες του παράκτιου χώρου ενώ από τον τρόπο γραφής φαίνεται να προάγεται ο τομέας αυτός έναντι π.χ. «του τουρισμού που παρουσιάζει κάμψη διεθνώς».

Το γεγονός ότι δεν περιλαμβάνεται ούτε ένα αρνητικό στοιχείο για τις υδατοκαλλιέργειες δημιουργεί ερωτηματικά σχετικά με την ολοκληρωμένη ή μη θεώρηση για τον κλάδο που υιοθετεί το σχέδιο ΚΥΑ και κατ' επέκταση για τη μονοσήμαντη ή μη πλευρά του Πλαισίου.

3. Σε κανένα από τα 31 σημεία του «Εκτιμώντας» ούτε όμως στο σύνολο του Σχεδίου ΚΥΑ και της ΣΜΠΕ δεν πραγματοποιείται αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης ποσοτικά και χωρικά δηλαδή: ποιο είναι ακριβώς το υδατοκαλλιεργητικό προϊόν σήμερα, σε ποιες εγκαταστάσεις και που; Πόσα στρέμματα κλωβών υπάρχουν; Που βρίσκονται χωρικά;

Επίσης δεν πραγματοποιείται καμία εκτίμηση για την επιθυμητή παραγωγή στον χρονικό ορίζοντα του πλαισίου και των αντίστοιχων ποσοστών επί της κοινοτικής παραγωγής που πρέπει να επιτευχθούν συγκριτικά με τα σημερινά (πόσο παραπάνω θέλουμε να παράγουμε;)

Παράλληλα απουσιάζουν άλλα σημαντικά στοιχεία, που θα απαντούσαν σε ερωτήματα όπως: Ποιο είναι το κέρδος της εθνικής οικονομίας από τις μισθώσεις για τις υδατοκαλλιέργειες; Ποιο το κέρδος της τοπικής και περιφερειακής οικονομίας; Πόσοι απασχολούνται επίσημα στις υδατοκαλλιέργειες; κ.ά. Τέλος, δεν περιλαμβάνεται μια εκτίμηση κόστους – οφέλους, που να τεκμηριώνει την επιλογή της χρήσης της υδατοκαλλιέργειας έναντι μιας άλλης χρήσης στο θαλάσσιο χώρο.

Οι ελλείψεις αυτές δεν επιτρέπουν μια ολοκληρωμένη εκτίμηση για την ισόρροπη και αειφορική ανάπτυξη (ως προς το περιβάλλον, την κοινωνία, την οικονομία) του κλάδου των υδατοκαλλιεργειών.

Ένα ολοκληρωμένο Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης οφείλει να έχει ξεκάθαρους στόχους για το περιβάλλον, την κοινωνία, την οικονομία,

⁴ Στο σημείο αυτό προκύπτει το ερώτημα ποια είναι η τοποθέτηση της Επιστημονικής και Συμβουλευτικής Επιτροπής Τοπίου που συγκροτήθηκε και λειτουργεί πρόσφατα στο ΥΠΕΚΑ (02/2011). Στο Ειδικό Πλαίσιο για τις ΑΠΕ υπάρχει σχετική αναφορά για την προστασία του Τοπίου, ενώ σε αυτό για τις υδατοκαλλιέργειες όχι.

κάτι που δεν προκύπτει με σαφήνεια ούτε από το άρθρο 2 στο οποίο διατυπώνονται οι στόχοι του υπό διαβούλευση σχεδίου ΚΥΑ.

B. Ορισμοί

Στο σχέδιο ΚΥΑ γίνονται εκτενείς αναφορές σε ορισμούς, οι οποίοι δεν αξιοποιούνται στη συνέχεια μέσα στο κείμενο της ΚΥΑ. Χαρακτηριστικά αναφέρονται οι ορισμοί της «Εντατικής», «Ημιεντατικής» και «Υπερεντατικής» υδατοκαλλιέργειας, που δεν βρίσκουν καμία διαφορετική εφαρμογή ή εξειδίκευση στις προβλέψεις της ΚΥΑ. Παράλληλα, υπάρχουν ορισμοί που να μεν βοηθούν τον άπειρο αναγνώστη να ενημερωθεί αλλά δεν αξιοποιούνται μέσα στο κείμενο όπως: «Εγκαταστάσεις εγκλιματισμού», «Δίσκοι εκτροφής», κ.ά.

Εντύπωση προκαλεί η αναφορά στους «κλειστούς κόλπους»⁵, ορισμός ο οποίος δε χρησιμοποιείται επί της ουσίας στο κείμενο και κυρίως δε συμπεριλαμβάνεται στα κριτήρια χωροθέτησης ή αποκλεισμού. Το σημείο αυτό είναι ιδιαίτερα κρίσιμο καθώς τα προβλήματα που δημιουργούνται από την ύπαρξη υδατοκαλλιεργειών σε «κλειστούς κόλπους» είναι γνωστά. Για τα θέματα αυτά υπάρχει σχετική βιβλιογραφία καθώς και η Κοινή Εγκύκλιος των Υπουργείων ΠΕΧΩΔΕ (νυν ΥΠΕΚΑ) και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων υπ' αριθ. 121570/1866/12-6-2009 «Ρύθμιση θεμάτων υδατοκαλλιεργητικών μονάδων» που ρυθμίζει τη χωροθέτησή τους γενικά σε κόλπους, συμπεριλαμβανομένων και των κλειστών.

Αντιθέτως, απουσιάζουν άλλοι ορισμοί όπως π.χ. τι σημαίνουν οι όροι «βραχονησίδα» και «μικρές νησιωτικές περιοχές», που χρησιμοποιούνται στο άρθρο 5 σχετικά με τη δυνατότητα χωροθέτησης μεμονωμένων μονάδων υδατοκαλλιέργειας σε «βραχονησίδες που βρίσκονται σε δυσπρόσιτες, παραμεθόριες, μικρές νησιωτικές περιοχές». Αυτές οι αναφορές οφείλουν να γίνουν είτε σε συνάρτηση με συγκεκριμένα θεσμικά κείμενα που περιλαμβάνουν τους αντίστοιχους ορισμούς, ή να δοθούν συγκεκριμένοι ορισμοί για τις ανάγκες του Ειδικού Πλαισίου. Ειδικότερα, η αναφορά στις «μικρές νησιωτικές περιοχές» προκαλεί σύγχυση, καθώς αυτές θα πρέπει να προσδιοριστούν με βάση κάποια κριτήρια μεγέθους (έκτασης, πληθυσμού, αριθμού νησιών κλπ.).

Γ. Περιοχές Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΑΥ), Περιοχές Ολοκληρωμένες Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΟΑΥ), Περιοχές Άτυπης Συγκέντρωσης Μονάδων Υδατοκαλλιέργειας (ΠΑΣΜ)

Τα θέματα που αναλύονται σε σχέση με τις ΠΑΥ, τις ΠΟΑΥ, τις ΠΑΣΜ γενικά, τις ΠΑΣΜ που θα διατηρηθούν επ' αόριστο, τις ΠΑΣΜ που θα γίνουν ΠΟΑΥ, τις υφιστάμενες σημειακές μονάδες, τις μελλοντικές σημειακές μονάδες, τις ανεπτυγμένες περιοχές, τις περιοχές που έχουν δυνατότητα ανάπτυξης, κ.ο.κ. καθώς και σε σχέση με τις αποστάσεις που πρέπει να έχουν μεταξύ τους οι μονάδες, τον αριθμό τους ώστε να θεωρείται μια περιοχή ΠΑΣΜ ή ΠΑΥ, τις δυναμικότητες και πολλές άλλες λεπτομέρειες δυσχεραίνουν την κατανόηση του κειμένου και τελικά την ουσιαστική εφαρμογή του από τα χαμηλότερα επίπεδα σχεδιασμού και κυρίως από τις αδειοδοτούσες αρχές και τους ίδιους τους υδατοκαλλιεργητές.

⁵ Παράκτιος σχηματισμός κατά τον οποίο τμήμα θάλασσας εισέρχεται στην ξηρά, όπου το μήκος του (μεγαλύτερος άξονας) είναι ίσο ή μεγαλύτερο από το άνοιγμα του στομίου του και η ταχύτητα των θαλασσιών ρευμάτων δεν ξεπερνά τα 3 cm / s.

Το πλαίσιο που προτείνεται, αν και φαίνεται να έχει μελετηθεί αρκετά, είναι μάλλον χαοτικό, με πολλές παραδοχές και παραμέτρους, ξεχνώντας ωστόσο δύο βασικά χαρακτηριστικά. Το πρώτο αφορά στην ελληνική επιχειρηματική και υδατοκαλλιεργητική πραγματικότητα και τις αδυναμίες του κλάδου και το δεύτερο αφορά στη γεωγραφία του θαλάσσιου ελληνικού χώρου, με τους χιλιάδες κόλπους, νησιά, βραχονησίδες, διαύλους κ.ο.κ. που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν ενιαία καθώς σε κάθε θαλάσσια «ενότητα» δημιουργούνται διαφορετικές συνθήκες. Τα χαρακτηριστικά του ελληνικού θαλάσσιου χώρου διαφέρουν από τα αντίστοιχα της πλειοψηφίας των θαλασσών της υδρογείου (πλην κάποιων εξαιρέσεων) όπου η χωροθέτηση των υδατοκαλλιεργειών μπορεί να γίνει βάσει συγκεκριμένων αποστάσεων και «Ίπποδάμειας» λογικής.

Ως εκ τούτου θεωρείται ότι η διατύπωση συγκεκριμένων «σταθερών» θα δημιουργήσει προβλήματα ουσιαστικής εφαρμογής με κίνδυνο να ακυρωθεί ο επιτελικός σχεδιασμός άσχετα με το αν η προσπάθεια των συντακτών του ήταν επίπονη και με τις καλύτερες προθέσεις για την οργάνωση του κλάδου.

Περαιτέρω, τόσο από το κείμενο του σχεδίου ΚΥΑ όσο και από τον συνοδευτικό χάρτη διαπιστώνεται εύκολα ότι η προτεινόμενη ρύθμιση του χώρου με τις ΠΑΥ, ΠΟΑΥ, ΠΑΣΜ κλπ., γίνεται κυρίως για να ρυθμιστούν οι υφιστάμενες μονάδες. Επίσης, ουσιαστικά, το σχέδιο ΚΥΑ επιτρέπει την εγκατάσταση υδατοκαλλιεργειών σε όλον τον Ελληνικό θαλάσσιο χώρο, πλην κάποιων εξαιρέσεων που αφορούν κυρίως στις Κυκλάδες, γεγονός που δημιουργεί συγκρούσεις με το Ειδικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, ιδιαίτερα στην περιοχή του Ιονίου και στις προτεινόμενες για την ανάπτυξη θαλάσσιου τουρισμού διαδρομές.

Ένα ακόμα θέμα που τίθεται και περιπλέκει περισσότερο την κατάσταση αφορά στις προβλέψεις που περιλαμβάνει το σχέδιο ΚΥΑ σχετικά με την απαίτηση δημιουργίας των Φορέων ΠΟΑΥ, τη νομική τους μορφή, τον τρόπο λειτουργίας τους, τις αρμοδιότητές τους κ.ο.κ. Οι σχετικές αναφορές –που επισημαίνεται ότι δεν αποτελούν κατευθύνσεις αλλά προδιαγραφές που δε θα έπρεπε να αποτελούν αντικείμενο ενός Ειδικού Πλαισίου- είναι ιδιαίτερα σύνθετες και ενδέχεται να καταστούν στην πράξη αναποτελεσματικές. Ειδικότερα, η συνεργασία μεταξύ ανταγωνιστικών επιχειρήσεων/μονάδων για τη λειτουργία ενός Φορέα φαίνεται ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα, τη στιγμή μάλιστα που ο Φορέας αυτός αναλαμβάνει αρμοδιότητες που του εξασφαλίζουν πρόσβαση σε ανταγωνιστικές πληροφορίες.

Παράλληλα, αν και τα θέματα των ΠΟΑΥ έχουν διατυπωθεί μέσα από την ΥΑ υπ' αρ. ΗΠ/17239/2002 «Καθορισμός δικαιολογητικών, διαδικασίας και προϋποθέσεων χωροθέτησης Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΟΑΥ)» -η οποία θα μπορούσε να τροποποιηθεί και να απλοποιηθεί καθώς μέχρι σήμερα δεν έχει θεσμοθετηθεί καμία ΠΟΑΥ λόγω πολυπλοκότητας του θεσμικού πλαισίου- παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει, θεωρούμε ότι συνολικά το θέμα των ΠΟΑΥ κινείται προς τη λάθος κατεύθυνση, κυρίως για δύο λόγους:

Ο πρώτος λόγος αφορά στην επιχειρηματική πρακτική. Όταν πριν από 10 και πλέον χρόνια αποφασίστηκε η προώθηση των ΠΟΑΥ, ο κλάδος ήταν σε εμβρυακό επίπεδο, με πολλές μικρές μονάδες και αναποτελεσματικά και ελλειμματικά συστήματα διαχείρισης, εφοδιασμού, επεξεργασίας και διανομής. Σήμερα, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Υπάρχουν αρκετές μεγάλες αλλά και μικρές εταιρείες, με ανεπτυγμένα πλέον συστήματα

διαχείρισης «ψυχρής» αλυσίδας, καθώς σε ένα μεγάλο βαθμό οι μεγάλοι πελάτες (εξαγωγείς και μεγάλα supermarkets) έχουν επιβάλει κάποια πρότυπα ποιότητας. Στο σύνολό τους οι εταιρίες που δραστηριοποιούνται στο χώρο, μπορούν αυτόνομα ή σε στενή συνεργασία με εργολάβους παροχής εφοδιαστικών υπηρεσιών, να διαχειριστούν την παραγωγική διαδικασία σε όλα της τα στάδια με ικανοποιητικό τρόπο, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω βελτίωσης. Αυτά τα δεδομένα αυτο-οργάνωσης και αυτο-βελτίωσης του κλάδου τα τελευταία χρόνια περιόρισαν σε μεγάλο βαθμό την εξάρτηση των υδατοκαλλιέργητων από την αρχική ανάγκη για κοινές υποδομές που θα τους βοηθούσαν σε εκείνο το αρχικό στάδιο να αναπτυχθούν. Σήμερα, όλες οι μονάδες λειτουργούν χωρίς την ύπαρξη κάποιων κοινών υποδομών συνοδευτικών υπηρεσιών, χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, πλην κάποιων εξαιρέσεων. Έτσι τα δεδομένα αυτά ακυρώνουν σε ένα μεγάλο βαθμό την πάλαι ποτέ ουσιαστική αναγκαιότητα ύπαρξης ενός Φορέα που θα κατασκεύαζε και θα διαχειριζόταν κάποιες κοινές υποδομές, με σκοπό να υποβοηθηθούν οι μονάδες αλλά και να δημιουργηθούν οικονομίες κλίμακας. Το πλεονέκτημα των ΠΟΑΥ πριν από 10 και πλέον χρόνια, σήμερα είναι μειονέκτημα καθώς δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι με τους Φορείς ΠΟΑΥ, προστίθεται ένας ακόμη γραφειοκρατικός – διοικητικός κρίκος που σήμερα δεν υπάρχει, αυξάνοντας μάλιστα σε σημαντικό βαθμό το κόστος του τελικού προϊόντος. Η κατεύθυνση που υπάρχει σήμερα και λόγω Μνημονίου είναι ο περιορισμός της γραφειοκρατίας, η μείωση του διαχειριστικού κόστους και η απλοποίηση των διαδικασιών.

Ο δεύτερος λόγος που θεωρούμε ότι το θέμα των ΠΟΑΥ κινείται προς τη λάθος κατεύθυνση είναι ότι με τη θεσμοθέτηση του Ειδικού Πλαισίου δεν υπάρχει πλέον η υποχρέωση να υπάρχουν οι ΠΟΑΥ. Αναφέρουμε επί λέξει το συμπέρασμα της απόφασης του ΣτΕ 2489/2006:

Σ.τ.Ε. 2489/2006, Ολομ. Πρόεδρος: Γ. Παναγιωτόπουλος, Εισηγητής: Αθ. Ράντος, Σύμβουλος: «Η εγκατάσταση μονάδας ιχθυοκαλλιέργειας είναι επιτρεπτή, ενόψει των ορισμών των άρθρων 24 και 106 παρ. 1 Συντ., μόνο σε περιοχές που εκ των προτέρων και με βάση νόμιμα κριτήρια έχουν καθορισθεί ως περιοχές προοριζόμενες για την ανάπτυξη της δραστηριότητας αυτής. Έως την έγκριση ολοκληρωμένων χωροταξικών σχεδίων και εφόσον η εν λόγω δραστηριότητα δεν ρυθμίζεται με εγκεκριμένο ρυθμιστικό ή πολεοδομικό σχέδιο ή με Ζ.Ο.Ε., η εγκατάσταση μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας επιτρέπεται μόνον σε ζώνες ανάπτυξης ιχθυοτροφείων σύμφωνα με το άρθρο 24⁶ του ν. 1650/1986».

Αυτό σημαίνει ότι πριν τη θεσμοθέτηση του Ειδικού Πλαισίου για τις Υδατοκαλλιέργειες υπήρχε η αναγκαιότητα να γίνουν οι ΠΟΑΥ (που προωθήθηκαν από το ΕΠ Αλιεία 2000-2006) για να λειτουργούν οι μονάδες, αφού δεν υπήρχαν προβλέψεις σχεδιασμού. Από τη στιγμή που δεν έχει μέχρι σήμερα θεσμοθετηθεί καμία ΠΟΑΥ και αύριο θα έχουμε ένα Ειδικό Χωροταξικό για τις Υδατοκαλλιέργειες, είναι φανερό ότι δεν υπάρχει υποχρέωση για δημιουργία ΠΟΑΥ και του αντίστοιχου διαχειριστικού φορέα. Η μόνη περίπτωση που θα είχε λόγο η δημιουργία ΠΟΑΥ θα ήταν σε παρθένες θαλάσσιες εκτάσεις για την εξ αρχής οργάνωση του χώρου και τη λειτουργία των μονάδων.

⁶ Όπως ήταν αρχικά, όχι όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 10 του ν. 2742/99 για τις Περιοχές Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων.

Δ. Καταργούμενες διατάξεις

Προβληματισμός εκφράζεται για την αναφορά στο άρθρο 13 ότι «Κάθε διάταξη, που [...] ανάγεται σε θέματα που ρυθμίζονται από αυτήν, παύει να εφαρμόζεται από την ημέρα δημοσίευσής της».

Η διατύπωση αυτή επιτρέπει μια συνολική «εκκαθάριση» άλλων διατάξεων που πιθανά θα ήταν σκόπιμο να εξακολουθούν να ισχύουν όπως για παράδειγμα η Κοινή Εγκύκλιος των Υπουργείων ΠΕΧΩΔΕ (νυν ΥΠΕΚΑ) και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων υπ' αριθ. 121570/1866/12-6-2009 «Ρύθμιση θεμάτων υδατοκαλλιεργητικών μονάδων», το περιεχόμενο της οποίας ανάγεται «θεωρητικά» σε θέματα που «ρυθμίζονται» από το σχέδιο ΚΥΑ. Εντούτοις ρυθμίζει και θέματα που δεν καλύπτονται από αυτό όπως τα κριτήρια χωροθέτησης σε κλειστούς κόλπους κ.ά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Συμπερασματικά, αν και ο κλάδος των υδατοκαλλιεργειών είναι ένας σημαντικός κλάδος της ελληνικής οικονομίας που πρέπει να υποστηριχθεί από την πολιτεία, καθώς συνεισφέρει στο εμπορικό ισοζύγιο, στην περιφερειακή οικονομία και στην ανάπτυξη της χώρας, ο ΣΕΜΠΧΠΑ εκφράζει τις επιφυλάξεις του επί της αρχής για την προώθηση του Ειδικού Πλαισίου για τις Υδατοκαλλιέργειες, καθώς αποτελεί αποσπασματικό σχεδιασμό του θαλάσσιου και παράκτιου χώρου με βάση έναν συγκεκριμένο τομέα και όχι μια ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των δραστηριοτήτων και χρήσεων που συναντώνται εκεί, όπως θα έπρεπε, βάσει και των σύγχρονων ευρωπαϊκών επιταγών.

Ωστόσο σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αμφισβητηθεί το γεγονός ότι έχει συντελεστεί μια εξαιρετικά δύσκολη και επίπονη προσπάθεια για τη σύνταξη του σχεδίου ΚΥΑ και της σχετικής ΣΜΠΕ. Στο πλαίσιο αυτό, οι προτάσεις του ΣΕΜΠΧΠΑ συνοψίζονται στα εξής:

- Να τεθούν ποσοτικοποιημένοι στόχοι για την εγχώρια παραγωγή υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων στον χρονικό ορίζοντα του Ειδικού Πλαισίου (όπως υπάρχει στο Ειδικό Πλαίσιο για τις ΑΠΕ, οι οποίες έχουν συγκεκριμένο στόχο κάλυψης ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ για τα επόμενα χρόνια), καθώς και για τις επιδιώξεις της χώρας σε σχέση με την ευρωπαϊκή και τη μεσογειακή ζήτηση και παραγωγή.
- Να γίνουν επιμέρους αλλαγές για τη μείωση των ανούσιων ορισμών και τη διευκρίνιση ορισμένων θεμάτων (π.χ. τι είναι μικρές νησιωτικές περιοχές βραχονησίδες, μικρή δυναμικότητα, κλειστοί κόλποι, συμβατές με τις υδατοκαλλιέργειες χρήσεις κ.ά.).
- Να απαλειφθεί οτιδήποτε έχει σχέση με τις ΠΟΑΥ και τον Φορέα τους. Το υφιστάμενο θεσμικό καθεστώς δίνει τη δυνατότητα σε όποιες μονάδες επιθυμούν να οργανωθούν σε ΠΟΑΥ, κυρίως στις περιοχές που έχουν γίνει μελέτες αλλά και σε άλλες θαλάσσιες εκτάσεις που προτείνονται από το Πλαίσιο ως ΠΑΥ. Η πιθανή ανάγκη τροποποίησης ή εκσυγχρονισμού του θεσμικού πλαισίου των ΠΟΑΥ είναι ένα άλλο θέμα για το οποίο το Ειδικό Πλαίσιο μπορεί να δώσει σχετική κατεύθυνση, αξιολογώντας τους λόγους της μέχρι σήμερα αδυναμίας εφαρμογής τους.
- Να οριστούν μέσα από το Ειδικό Πλαίσιο οι ΠΑΥ ως ευρύτερες περιοχές καταλληλότητας, οι οποίες όμως θα πρέπει να αφορούν στο θαλάσσιο χώρο συγκεκριμένων «Καλλικρατικών» Δήμων. Στην περίπτωση αυτή πρέπει, όπως και στις

ΑΠΕ, να οριστούν, μεταξύ άλλων, ανώτατα ποσοστιαία όρια κάλυψης του παράκτιου χώρου (της ακτογραμμής) του Δήμου από υδατοκαλλιέργειες.

Στη συνέχεια, μετά από αξιολόγηση των δεδομένων του χώρου και μετά από συνεκτίμηση των προβλέψεων των άλλων Ειδικών Πλαισίων (Βιομηχανίας, Τουρισμού), θα πρέπει να δοθεί κατεύθυνση στα υπό αναθεώρηση Περιφερειακά Πλαίσια, που λόγω κλίμακας σχεδιασμού οφείλει να είναι πιο εστιασμένα ώστε να προσδιοριστούν οι Δήμοι στους οποίους δύνανται να αναπτύσσονται υδατοκαλλιέργειες ή και τα ποσοστά κάλυψης του παράκτιου χώρου τους. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Ιονίου Πελάγους, το οποίο από το Ειδικό Πλαίσιο του Τουρισμού προτείνεται ως περιοχή προτεραιότητας για το θαλάσσιο τουρισμό ενώ τις ίδιες περιοχές το Ειδικό Πλαίσιο για τις υδατοκαλλιέργειες τις «χρησιμοποιεί» για την ανάπτυξη του κλάδου. Το οικείο Περιφερειακό Πλαίσιο και στην συνέχεια τα επιμέρους ΓΠΣ πρέπει να «παντρέψουν» τις δύο δραστηριότητες (όπως και τις offshore εγκαταστάσεις άντλησης πετρελαίου που προβλέπεται να γίνουν) χωρίς να καταστρέψουν ένα μοναδικό φυσικό περιβάλλον αλλά και τη δεύτερη καλύτερη αγορά θαλάσσιου τουρισμού (yachting) του κόσμου. Τέλος, τα ΓΠΣ οφείλουν να προσδιορίσουν τις θέσεις των θαλάσσιων μονάδων και των συνοδών τους υποδομών σύμφωνα με τις κατευθύνσεις των ανωτέρων επιπέδων σχεδιασμού.

- Να επανεξεταστούν τα κριτήρια χωροθέτησης καθώς η πολυπλοκότητα αυτών και των προϋποθέσεων εγκατάστασης θα δημιουργήσει αδυναμία εφαρμογής από τις αδειοδοτούσες αρχές, θα προκαλέσει αποκλεισμούς μη επιθυμητούς και δυσκολίες ελέγχου. Για παράδειγμα, τα κριτήρια αποκλεισμού των υδατοκαλλιεργειών από νομίμως υφιστάμενες βιομηχανικές και εξορυκτικές χρήσεις (ή το αντίθετο, βάσει του ποια χρήση έχει προηγηθεί) πρέπει να αιτιολογηθούν, εφόσον εάν τηρούνται οι όροι της περιβαλλοντικής αδειοδότησης δε φαίνεται να υπάρχει λόγος για απόσταση 1.000 μέτρων μεταξύ ενός λατομείου και μιας ιχθυοκαλλιέργειας
- Να διαγραφεί στο άρθρο 13 η φράση *«Κάθε διάταξη, που [...] ανάγεται σε θέματα που ρυθμίζονται από αυτήν, παύει να εφαρμόζεται από την ημέρα δημοσίευσής της»*. Η διατύπωση αυτή ενέχει κινδύνους να καταργήσει διατάξεις που πιθανά θα ήταν σκόπιμο να εξακολουθούν να ισχύουν.
- Να προβλεφθεί ένας μηχανισμός παρακολούθησης της ποιότητας των υδάτων στις περιοχές που αναπτύσσονται υδατοκαλλιέργειες (monitoring).
- Να θεσπιστεί ένα τέλος, ως ποσοστό από τα κέρδη των υδατοκαλλιεργειών, που θα πηγαίνει απευθείας στους Δήμους (όπως το 2% από τις ΑΠΕ), αλλά και σε ένα Ταμείο που θα καλύπτει τα έξοδα ενός ανεξάρτητου φορέα ή κρατικών υπηρεσιών για την εκτέλεση περιβαλλοντικών ελέγχων.